

Міністерство внутрішніх справ України
Львівський державний університет внутрішніх справ
Центр післядипломної освіти, дистанційного та заочного навчання

Кафедра кримінального права і кримінології

КЕЙС
заняття на тему
«Кваліфікація злочинів»

Підвищення кваліфікації
дільничних офіцерів поліції
Національної поліції України

Інформація про викладача:
к.ю.н., Мармура Олег Зіновійович
oleg_marmura@lvduvs.edu.ua

Львів -2022

Тема: Кваліфікація злочинів

Занять – 3 (6 академічних годин)

Навчальна мета: сформуванати поняттєво-категоріальний апарат основних питань кримінального права України.

Виховна мета: сприяти формуванню наукового світогляду щодо основних питань кримінального права України.

Розвивальна мета: розвинути здібності щодо розуміння основних понять кримінального права України, мислення щодо розмежування суміжних понять цієї дисципліни, навести різні думки щодо проблемних питань кримінального права України та визначити перспективи подальшого вдосконалення законодавства в цьому напрямі.

Міжтематичні зв'язки: права людини, верховенство права, конституціоналізм; толерантність та недискримінація в роботі поліцейського; взаємодія поліції та суспільства; протидія торгівлі людьми; адміністративна відповідальність та провадження у справах про адміністративні правопорушення.

План лекції

1. Загальна характеристика Кримінального кодексу України.
2. Поняття і ознаки кримінального правопорушення.
3. Класифікація кримінальних правопорушень.
4. Склад кримінального правопорушення: поняття, елементи, ознаки та вили.
5. Основи кваліфікації кримінальних правопорушень. Формула кваліфікації.

1. Загальна характеристика Кримінального кодексу України.

Чинним на сьогодні є Кримінальний кодекс України, прийнятий 5 квітня 2001 року. Водночас слід мати на увазі, що вказаний нормативно-правовий акт періодично піддіється змінам і доповненням. У повсякденній роботі рекомендується користуватися текстом кодексу, розміщеним на порталі zakon.rada.gov.ua

Кримінальний кодекс складається з двох частин:

- **Загальна частина КК** – загальні засади кримінальної відповідальності: підстава кримінальної відповідальності, класифікація кримінальних правопорушень, стадії вчинення кримінального

правопорушення, суб'єкт кримінального правопорушення, співучасть, обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння тощо\$

- **Особлива частина КК** – містить вичерпний перелік діянь, які є кримінальними правопорушеннями, та покарання (вид та розмір), які можуть застосовуватись до осіб, котрі їх вчинили;

Крім того, Кодекс має «Прикінцеві та перехідні положення».

Загальна частина складається із 17 розділів:

Розділ I. Загальні положення;

Розділ II. Закон про кримінальну відповідальність;

Розділ III. Кримінальне правопорушення, його види та стадії;

Розділ IV. Особа, яка підлягає кримінальній відповідальності (суб'єкт кримінального правопорушення);

Розділ V. Вина та її форми;

Розділ VI. Співучасть у кримінальному правопорушенні;

Розділ VII. Повторність, сукупність та рецидив кримінальних правопорушень;

Розділ VIII. Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння;

Розділ IX. Звільнення від кримінальної відповідальності;

Розділ X. Покарання та його види;

Розділ XI. Призначення покарання;

Розділ XII. Звільнення від покарання та його відбування;

Розділ XIII. Судимість»;

Розділ XIII-1. Обмежувальні заходи;

Розділ XIV. Інші заходи кримінально-правового характеру;

Розділ XIV-1. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб;

Розділ XV. Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх».

Особлива частина містить наступні розділи:

Розділ I. Злочини проти основ національної безпеки України;

Розділ II. Кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи;

Розділ III. Кримінальні правопорушення проти волі, честі та гідності особи;

Розділ IV. Кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи;

Розділ V. Кримінальні правопорушення проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина;

Розділ VI. Кримінальні правопорушення проти власності;

Розділ VII. Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності;

Розділ VIII. Кримінальні правопорушення проти довкілля;

Розділ IX. Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки;

Розділ X. Кримінальні правопорушення проти безпеки виробництва;

Розділ XI. Кримінальні правопорушення проти безпеки руху та експлуатації транспорту;

Розділ XII. Кримінальні правопорушення проти громадського порядку та моральності;

Розділ XIII. Кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення;

Розділ XIV. Кримінальні правопорушення у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації;

Розділ XV. Кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та кримінальні правопорушення проти журналістів;

Розділ XVI. Кримінальні правопорушення у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку;

Розділ XVII. Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг;

Розділ XVIII. Кримінальні правопорушення проти правосуддя;

Розділ XIX. Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення);

Розділ XX. Кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку.

Норми **Особливої частини** складаються з двох частин:

- диспозиція – передбачає ознаки складу кримінального правопорушення;
- санкція – містить вид та розмір покарання.

Δ Наприклад: стаття 115 «Умисне вбивство»:

диспозиція – 1. Вбивство, тобто умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині, -

санкція – карається позбавленням волі на строк від семи до п'ятнадцяти років.

2. Поняття і ознаки кримінального правопорушення.

Кримінальним правопорушенням є передбачене КК України суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом кримінального правопорушення.

Ознаки кримінального правопорушення:

- **суспільна небезпечність** – здатність діяння заподіювати істотну шкоду або створювати загрозу її заподіяння;
- **протиправність** – діяння передбачено в статтях Особливої частини КК як кримінально протиправне;
- **винність** – психічне ставлення особи до свого діяння та його наслідків, яке може виражатися в умислі або необережності;
- **караніст** – за таке діяння передбачено певний вид і розмір покарання;

- **діяння** (дія чи бездіяльність) – вольова усвідомлена поведінка особи, спрямована на заподіяння шкоди суспільним інтересам;

вчинення діяння суб'єктом кримінального правопорушення, тобто фізичною осудною особою, яка досягла віку, з якого настає кримінальна відповідальність.

Не є кримінальним правопорушенням дія або бездіяльність, яка хоча формально і містить ознаки будь-якого діяння, передбаченого цим Кодексом, але через малозначність не становить суспільної небезпеки, тобто не заподіяла і не могла заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі.

Кримінальне правопорушення відмежовується від інших правопорушень (зокрема, адміністративних) за наступними основними критеріями:

- 1) характер і ступінь суспільної небезпечності;
- 2) суб'єкт юрисдикції;
- 3) тяжкість і вид стягнень, передбачених за їх скоєння;
- 4) наслідки правопорушення;
- 5) наявність чи відсутність вини;
- 6) суб'єкт правопорушення.

Наприклад: *«дрібна крадіжка» (ст. 51 КУпАП) як адміністративне правопорушення, - на відміну від «крадіжки» (ст. 185 КК) як кримінального правопорушення – це викрадення чужого майна, вартість якого на момент вчинення правопорушення не перевищує 0,2 неоподаткованого мінімуму доходів громадян (248,1 грн. 80 коп. в 2022 році).*

3. Класифікація кримінальних правопорушень.

Кримінальні правопорушення поділяються на кримінальні проступки і злочини.

Кримінальним проступком є передбачене цим Кодексом діяння (дія чи бездіяльність), за вчинення якого передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або інше покарання, не пов'язане з позбавленням волі.

Злочини поділяються на нетяжкі, тяжкі та особливо тяжкі.

Нетяжким злочином є передбачене цим Кодексом діяння (дія чи бездіяльність), за вчинення якого передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк не більше п'яти років.

Тяжким злочином є передбачене цим Кодексом діяння (дія чи бездіяльність), за вчинення якого передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше двадцяти п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк не більше десяти років.

Особливо тяжким злочином є передбачене цим Кодексом діяння (дія чи бездіяльність), за вчинення якого передбачене основне покарання у виді штрафу в

розмірі понад двадцять п'ять тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, позбавлення волі на строк понад десять років або довічного позбавлення волі.

Ступінь тяжкості злочину, за вчинення якого передбачене одночасно основне покарання у виді штрафу та позбавлення волі, визначається виходячи зі строку покарання у виді позбавлення волі, передбаченого за відповідний злочин.

КК України виділяє стадії вчинення кримінального правопорушення: готування до кримінального правопорушення, замах на кримінальне правопорушення, закінчене кримінальне правопорушення.

Закінченим кримінальним правопорушенням визнається діяння, яке містить усі ознаки складу кримінального правопорушення, передбаченого відповідною статтею Особливої частини КК України.

Готуванням до кримінального правопорушення є підшукування або пристосування засобів чи знарядь, підшукування співучасників або змова на вчинення кримінального правопорушення, усунення перешкод, а також інше умисне створення умов для вчинення кримінального правопорушення.

Замахом на кримінальне правопорушення є вчинення особою з прямим умислом діяння (дії або бездіяльності), безпосередньо спрямованого на вчинення кримінального правопорушення, передбаченого відповідною статтею Особливої частини цього Кодексу, якщо при цьому кримінальне правопорушення не було доведено до кінця з причин, що не залежали від її волі.

Замах поділяється на закінчений та незакінчений.

Замах на вчинення кримінального правопорушення є закінченим, якщо особа виконала усі дії, які вважала необхідними для доведення кримінального правопорушення до кінця, але кримінальне правопорушення не було закінчено з причин, які не залежали від її волі.

Замах на вчинення кримінального правопорушення є незакінченим, якщо особа з причин, що не залежали від її волі, не вчинила усіх дій, які вважала необхідними для доведення кримінального правопорушення до кінця.

Готування до кримінального проступку або злочину, за який статтею Особливої частини КК України передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк до двох років або інше, більш м'яке покарання, не тягне за собою кримінальної відповідальності.

Кримінальна відповідальність за готування до кримінального правопорушення і замах на кримінальне правопорушення настає за статтею 14 або 15 і за тією статтею Особливої частини КК України, яка передбачає відповідальність за закінчене кримінальне правопорушення.

Особа, яка **добровільно відмовилася** від доведення кримінального правопорушення до кінця, підлягає кримінальній відповідальності лише в тому разі, якщо фактично вчинене нею діяння містить склад іншого кримінального правопорушення.

Добровільною відмовою є остаточне припинення особою за своєю волею готування до кримінального правопорушення або замаху на кримінальне правопорушення, якщо при цьому вона усвідомлювала можливість доведення кримінального правопорушення до кінця.

Кримінальне правопорушення може бути вчинене у співучасті.

Співучастю у кримінальному правопорушенні є умисна спільна участь декількох суб'єктів кримінального правопорушення у вчиненні умисного кримінального правопорушення.

Не є співучастю не обіцяне заздалегідь переховування особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, знарядь і засобів учинення кримінального правопорушення, слідів кримінального правопорушення чи предметів, здобутих кримінально протиправним шляхом, або придбання чи збут таких предметів. Особи, які вчинили такі діяння, підлягають кримінальній відповідальності лише у випадках, передбачених статтями 198 та 396 КК України.

Не є співучастю обіцяне до закінчення вчинення кримінального правопорушення повідомлення про достовірно відоме підготовлюване або вчинюване кримінальне правопорушення. Такі особи підлягають кримінальній відповідальності лише у випадках, коли вчинене ними діяння містить ознаки іншого кримінального правопорушення.

Види співучасників: виконавець, організатор, підбурювач і пособник.

Виконавцем (співвиконавцем) є особа, яка у співучасті з іншими суб'єктами кримінального правопорушення безпосередньо чи шляхом використання інших осіб, що відповідно до закону не підлягають кримінальній відповідальності за скоєне, вчинила кримінальне правопорушення, передбачене КК України.

Організатором є особа, яка організувала вчинення кримінального правопорушення (кримінальних правопорушень) або керувала його (їх) підготовкою чи вчиненням. Організатором також є особа, яка утворила організовану групу чи злочинну організацію або керувала нею, або особа, яка забезпечувала фінансування чи організовувала приховування кримінально протиправної діяльності організованої групи або злочинної організації.

Підбурювачем є особа, яка умовлянням, підкупом, погрозою, примусом або іншим чином схилила іншого співучасника до вчинення кримінального правопорушення.

Пособником є особа, яка порадами, вказівками, наданням засобів чи знарядь або усуненням перешкод сприяла вчиненню кримінального правопорушення іншими співучасниками, а також особа, яка заздалегідь обіцяла переховати особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, знаряддя чи засоби вчинення кримінального правопорушення, сліди кримінального правопорушення чи предмети, здобуті кримінально протиправним шляхом, придбати чи збути такі предмети або іншим чином сприяти приховуванню кримінального правопорушення.

Кримінальне правопорушення визнається таким, що вчинене **групою осіб**, якщо у ньому брали участь декілька (два або більше) виконавців без попередньої змови між собою.

Кримінальне правопорушення визнається вчиненим **за попередньою змовою групою осіб**, якщо його спільно вчинили декілька осіб (дві або більше), які заздалегідь, тобто до початку кримінального правопорушення, домовилися про спільне його вчинення.

Кримінальне правопорушення визнається вчиненим **організованою групою**, якщо в його готуванні або вчиненні брали участь декілька осіб (три і більше), які попередньо зорганізувалися у стійке об'єднання для вчинення цього та іншого (інших) кримінальних правопорушень, об'єднаних єдиним планом з розподілом функцій учасників групи, спрямованих на досягнення цього плану, відомого всім учасникам групи.

Кримінальне правопорушення визнається вчиненим **злочинною організацією**, якщо він скоєний стійким ієрархічним об'єднанням декількох осіб (п'ять і більше), члени якого або структурні частини якого за попередньою змовою зорганізувалися для спільної діяльності з метою безпосереднього вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів учасниками цієї організації, або керівництва чи координації кримінально протиправної діяльності інших осіб, або забезпечення функціонування як самої злочинної організації, так і інших кримінально протиправних груп.

Виконавець (співвиконавець) підлягає кримінальній відповідальності за статтею Особливої частини КК України, яка передбачає вчинене ним кримінальне правопорушення.

Організатор, підбурювач та пособник підлягають кримінальній відповідальності за відповідною частиною статті 27 і тією статтею (частиною статті) Особливої частини КК України, яка передбачає кримінальне правопорушення, вчинене виконавцем.

Ознаки, що характеризують особу окремого співучасника кримінального правопорушення, ставляться в вину лише цьому співучасникові. Інші обставини, що обтяжують відповідальність і передбачені у статтях Особливої частини цього Кодексу як ознаки кримінального правопорушення, що впливають на кваліфікацію дій виконавця, ставляться в вину лише співучаснику, який усвідомлював ці обставини.

У разі вчинення виконавцем незакінченого кримінального правопорушення інші співучасники підлягають кримінальній відповідальності за співучасть у незакінченому кримінальному правопорушенні.

Співучасники не підлягають кримінальній відповідальності за діяння, вчинене виконавцем, якщо воно не охоплювалося їхнім умислом.

4. Склад кримінального правопорушення: поняття, елементи, ознаки та вили.

Підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад кримінального правопорушення, передбачений чинним КК.

Склад кримінального правопорушення – це сукупність встановлених статтями Особливої частини КК об'єктивних і суб'єктивних ознак, що характеризують вчинене суспільно небезпечне діяння як злочин.

Елементи складу кримінального правопорушення: об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона.

Відсутність хоча б одного з цих елементів свідчить про відсутність у діянні особи складу кримінального правопорушення, що, у свою чергу, виключає кримінальну відповідальність такої особи.

Таблиця 1:

1.Об'єкт	2. Об'єктивна сторона	3. Суб'єкт	4. Суб'єктивна сторона
Обов'язкові ознаки			
Суспільні відносини.	Діяння.	Фізична особа. Осудність. Вік.	Вина.
	Причинний зв'язок. Наслідки.		
Факультативні ознаки			
Предмет. Потерпілий.	Час. Місце. Спосіб. Знаряддя. Засоби. Обстановка.	Спеціальний суб'єкт.	Мотив. Мета. Емоційний стан.

Об'єкт кримінального правопорушення – це охоронювані кримінальним законом суспільні відносини, на які посягає злочин.

Δ Наприклад: *об'єктом при вбивстві (ст.ст. 115–119 КК) суспільні відносини з охорони життя особи; при викраденні майна (ст.ст. 185, 186 КК) – відносини власності; при хуліганстві (ст. 296 КК) – громадський порядок.*

Предмет кримінального правопорушення – це речі матеріального світу, з приводу яких чи у зв'язку з якими вчиняється злочин.

Наприклад: *при крадіжці (ст. 185 КК) - предметом є чуже майно; при незаконному носінні холодної зброї – відповідна зброя (ст. 263 КК).*

Потерпілим може бути фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, а також юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди.

Об'єктивна сторона кримінального правопорушення – це зовнішній прояв суспільно небезпечного посягання, що характеризується суспільно небезпечним діянням, суспільно небезпечними наслідками, причинним зв'язком між діянням та наслідками та факультативними ознаками (час, місце, спосіб, знаряддя, засоби та обстановка вчинення кримінального правопорушення).

Суспільно небезпечне діяння – це передбачені кримінальним законом дії чи бездіяльність, якими заподіюється шкода об'єкту кримінального правопорушення.

Злочинна дія – активна, вольова, усвідомлена, протиправна та суспільно небезпечна поведінка суб'єкта кримінального правопорушення.

Злочинна бездіяльність – пасивна, вольова, усвідомлена, протиправна та суспільно небезпечна поведінка суб'єкта кримінального правопорушення, яка полягає в ухиленні від виконання покладених на неї обов'язків, при можливості їх виконати.

Наприклад: *шляхом бездіяльності вчиняються: ст. 135 КК «Залишення в небезпеці», ст. 136 КК «Ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані».*

Суспільно небезпечні наслідки – це шкода, яка заподіюється в результаті вчинення кримінально протиправного діяння.

Шкода може бути **матеріальна**: фізична (*смерть людини, тілесні ушкодження, масове захворювання*), майнова (*знищення майна, зниження родючості земель*) та **нематеріальна**: моральна (*приниження честі та гідності*), політична (*повалення конституційного ладу, зміна меж території держави*) та інша.

Причинний зв'язок – це такий об'єктивний зв'язок між кримінально протиправним діянням та наслідками, що настали, при якому діяння обумовлює настання наслідків (*наприклад, загибель пішохода сталася внаслідок порушення правил безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту водієм автомобіля*).

Факультативні ознаки об'єктивної сторони кримінального правопорушення – це передбаченні статтями Особливої частини КК:

1) **місце** – це певна територія, об'єкти, на яких вчиняється кримінально протиправне діяння та (або) настають його наслідки.

Наприклад: *ст. 162 КК «Порушення недоторканності житла» - житло, інше володіння особи; ст. 302 КК «Створення або утримання місць розпусти і звідництва» - приміщення або інше місце, що підготовлене або пристосоване для розпусних дій;*

2) **час** – це період, протягом якого вчиняється кримінальне правопорушення.

Наприклад: *ст. 373 КК «Примушування давати показання» - під час допиту; ст. 342 КК «Опір представникові влади, працівникові правоохоронного органу...» - під час виконання ним службових обов'язків);*

3) **спосіб** – це прийоми і методи, які використовувалися у процесі вчинення кримінально протиправного діяння.

Наприклад: *ст. 185 КК «Крадіжка» - таємно, ст. 186 КК «Грабіж»- відкрито.*

4) **обстановка** – це ситуація, умови, за яких вчиняється кримінальне правопорушення.

Наприклад: *ст. 118 КК «Умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони».*

5) **знаряддя** – це предмети матеріального світу, які безпосередньо використовуються особою в якості інструментів при вчиненні кримінального правопорушення, тобто якими вчиняється вплив на потерпілого чи на предмет посягання.

Наприклад: *вогнепальна зброя, з якої зробили постріл в потерпілого, транспортний засіб при ДТП.*

6) **засоби** – це предмети, речі чи процеси, за допомогою яких вчиняється злочин та які полегшують чи сприяють доведенню його до кінця, але не призначені для безпосереднього впливу на потерпілого чи на предмет.

Наприклад: використання підробленого документа або форменого одягу.

Суб'єкт кримінального правопорушення – це фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого відповідно до КК може наставати кримінальна відповідальність.

Ознаки суб'єкта :

1) **Фізична особа** – це людина (громадянин України, особа без громадянства, іноземець).

2) **Осудність** – це психічний стан особи, що полягає в її здатності за станом психічного здоров'я усвідомлювати свої дії (бездіяльність) і керувати ними.

Неосудність – нездатність особи, яка вчинила суспільно-небезпечне діяння, усвідомлювати його фактичний характер та суспільну небезпечність або керувати ним внаслідок хронічного психічного захворювання (епілепсія, шизофренія), тимчасового розладу психічної діяльності (алкогольний психоз, наркотична ломка), недоумства (олігофренія, дебільність, ідіотія), або іншого хворобливого стану психіки.

Підлягає кримінальній відповідальності особа, яка вчинила Кримінальне правопорушення у стані сп'яніння внаслідок вживання алкоголю, наркотичних засобів або інших одурманюючих речовин.

3) **Вік особи, з якого може наставати кримінальна відповідальність**, – загальний вік з 16 років; зменшений – з 14 років.

Вичерпний перелік кримінальних правопорушень, за вчинення яких настає кримінальна відповідальність з 14-ти років, передбачений частиною 2 статті 22 КК.

Спеціальний суб'єкт – це особа, яка крім обов'язкових загальних ознак, має додаткові спеціальні (особливі) ознаки, передбачені в статтях Особливої частини КК для суб'єкта конкретного складу кримінального правопорушення.

Наприклад: ст. 117 КК «Умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини» - мати дитини, ст. 364 КК «Зловживання владою або службовим становищем»- службова особа, ст. 365 «Перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу» - працівник правоохоронного органу.

4. Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення – це внутрішня сторона кримінального правопорушення, яка визначає психічну діяльність особи під час вчинення кримінального правопорушення.

Вина (у формі умислу або необережності) – психічне ставлення особи до вчинюваного злочинного діяння та його наслідків. Заподіяння шкоди без вини називається казусом.

Таблиця 1:

		Відношення особи до дії чи бездіяльності	Відношення особи до наслідків свого діяння	Ставлення особи до настання наслідків
➤	Прямий умисел			бажає їх настання

	Непрямий умисел	усвідомлює суспільну небезпечність свого діяння	передбачає їх настання	не бажає але свідомо допускає їх настання
Необережність	Злочинна самовпевненість			самовпевнено розраховує на їх відвернення
	Злочинна недбалість	не усвідомлює суспільну небезпечність свого діяння	не передбачає їх настання	хоча повинна була і могла їх передбачити

Наприклад: *ст. 115 КК «Умисне вбивство» - вина у формі умислу (прямого чи непрямого), ст. 119 КК «Вбивство через необережність» - вина у формі необережності, ст. 185 «Крадіжка» - вина у формі прямого умислу.*

Мотив кримінального правопорушення – це думки, почуття, спонукання особи, які викликали у неї бажання вчинити кримінальне правопорушення.

Наприклад: *ст. 296 КК «Хуліганство» - з мотивів явної неповаги до суспільства.*

Мета кримінального правопорушення – це уявлення особи про бажаний результат, досягнути якого вона прагне, скоюючи кримінальне правопорушення.

Емоційний стан – це сукупність емоцій і переживань, які були в особі під час вчинення нею кримінального правопорушення.

Наприклад: *ст. 116 КК «Умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання» - стан сильного душевного хвилювання, ст. 117 КК «Умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини» - пологовий та післяпологовий стан.*

5. Основи кваліфікації кримінальних правопорушень. Формула кваліфікації

Кваліфікувати кримінальне правопорушення – означає встановити та юридично закріпити точну відповідність між ознаками діяння, вчиненого суб'єктом, і ознаками складу кримінального правопорушення, передбаченого КК.

Складання формули кваліфікації – це здійснення вказівки на статті Особливої, а за певних умов – і Загальної частин КК.

Формула кваліфікації

- це сукупність буквених і цифрових позначень, які вказують на кримінально-правові норми, що підлягають застосуванню
(наприклад, п. 1 ч.2 ст. 115 КК України).

Юридичне формулювання обвинувачення – це юридичні “розшифрування” та конкретизація формули кваліфікації.

Із Особливої частини КК для складання формули кваліфікації застосовуються лише заборонювальні норми, що визначають кримінальну

протиправність діяння (натомість, роз'яснювальні і заохочувальні не застосовуються).

А із Загальної частини КК для складання формули кваліфікації застосовуються лише:

ч.1 ст. 14 КК, п... ч... ст... КК – готування до певного злочину;

ч.2 ст. 15 КК, п... ч... ст... КК – закінчений замах на певний злочин;

ч.3 ст. 15 КК, п... ч... ст... КК – незакінчений замах на певний злочин;

ч.3 ст. 27 КК, п... ч... ст... КК – організатор певного злочину;

ч.4 ст. 27 КК, п... ч... ст... КК – підбурювач до певного злочину;

ч.5 ст. 27 КК, п... ч... ст... КК – пособник у певному злочині.

Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння – це такі діяння, які зовні схожі на злочин, але спрямовані на захист інтересів громадян, суспільства, держави і тому визнаються суспільно корисними чи нешкідливими або прийнятними і не вважаються протиправними.

Види обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння (розділ VIII Загальної частини КК):

1) необхідна оборона (ст. 36 КК України);

2) уявна оборона (ст. 37 КК України);

3) затримання особи, що вчинила кримінальне правопорушення (ст. 38 КК України);

4) крайня необхідність (ст. 39 КК України);

5) фізичний або психічний примус (ст. 40 КК України);

6) виконання наказу або розпорядження (ст. 41 КК України);

7) діяння, пов'язане з ризиком (ст. 42 КК України);

8) виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття кримінально протиправної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ст. 43 КК України).

Необхідною обороною визнаються дії, вчинені з метою захисту охоронюваних законом прав та інтересів особи, яка захищається, або іншої особи, а також суспільних інтересів та інтересів держави від суспільно небезпечного посягання шляхом заподіяння тому, хто посягає, шкоди, необхідної і достатньої в даній обстановці для негайного відвернення чи припинення посягання, якщо при цьому не було допущено перевищення меж необхідної оборони.

Кожна особа має право на необхідну оборону незалежно від можливості уникнути суспільно небезпечного посягання або звернутися за допомогою до інших осіб чи органів влади.

Перевищенням меж необхідної оборони визнається умисне заподіяння тому, хто посягає, тяжкої шкоди, яка явно не відповідає небезпечності посягання або обстановці захисту. Перевищення меж необхідної оборони тягне кримінальну відповідальність лише у випадках, спеціально передбачених у статтях 118 та 124 цього Кодексу.

Особа не підлягає кримінальній відповідальності, якщо через сильне душевне хвилювання, викликане суспільно небезпечним посяганням, вона не могла оцінити відповідність заподіяної нею шкоди небезпечності посягання чи обстановці захисту.

Не є перевищенням меж необхідної оборони і не має наслідком кримінальну відповідальність застосування зброї або будь-яких інших засобів чи предметів для захисту від нападу озброєної особи або нападу групи осіб, а також для відвернення протиправного насильницького вторгнення у житло чи інше приміщення, незалежно від тяжкості шкоди, яку заподіяно тому, хто посягає.

Уявною обороною визнаються дії, пов'язані із заподіянням шкоди за таких обставин, коли реального суспільно небезпечного посягання не було, і особа, неправильно оцінюючи дії потерпілого, лише помилково припускала наявність такого посягання.

Уявна оборона виключає кримінальну відповідальність за заподіяну шкоду лише у випадках, коли обстановка, що склалася, давала особі достатні підстави вважати, що мало місце реальне посягання, і вона не усвідомлювала і не могла усвідомлювати помилковості свого припущення.

Якщо особа не усвідомлювала і не могла усвідомлювати помилковості свого припущення, але при цьому перевищила межі захисту, що дозволяються в умовах відповідного реального посягання, вона підлягає кримінальній відповідальності як за перевищення меж необхідної оборони.

Якщо в обстановці, що склалася, особа не усвідомлювала, але могла усвідомлювати відсутність реального суспільно небезпечного посягання, вона підлягає кримінальній відповідальності за заподіяння шкоди через необережність.

Заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам у стані **крайньої необхідності** має місце в разі усунення небезпеки, що безпосередньо загрожує особі чи охоронюваним законом правам цієї людини або інших осіб, а також суспільним інтересам чи інтересам держави, якщо цю небезпеку в даній обстановці не можна було усунути іншими засобами і якщо при цьому не було допущено перевищення меж крайньої необхідності. Перевищенням меж крайньої необхідності є умисне заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам, якщо така шкода є більш значною, ніж відвернена шкода. Особа не підлягає кримінальній відповідальності за перевищення меж крайньої необхідності, якщо внаслідок сильного душевного хвилювання, викликаного небезпекою, що загрожувала, вона не могла оцінити відповідність заподіяної шкоди цій небезпеці.

Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх.

Коли йдеться про кримінальну відповідальність і покарання неповнолітніх, то такими особами слід вважати осіб, які досягли 14-річного віку, але яким ще не виповнилося 18 років.

Слід пам'ятати, що ці особи ще не є повною мірою соціально зрілими. А отже, їх відповідальність порівняно з дорослими особами є менш суворою та має свою специфіку – Розділ 15 КК «Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх».

До неповнолітніх можуть бути застосовані лише такі види основних покарань: штраф; громадські роботи; виправні роботи; арешт; позбавлення волі на певний строк. Передбачені знижені строки та розміри вказаних видів покарань.

До неповнолітніх, при їх звільненні від кримінальної відповідальності, можуть бути застосовані **заходи виховного характеру** (ч.2 ст. 105 КК):

- застереження;

- обмеження дозвілля і встановлення особливих вимог до поведінки неповнолітнього;
- передача неповнолітнього під нагляд батьків чи осіб, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічного або трудового колективу за його згодою, а також окремих громадян на їхнє прохання;
- покладення на неповнолітнього, який досяг 15-річного віку і має майно, кошти або заробіток, обов'язку відшкодування заподіяних майнових збитків;
- направлення неповнолітнього до спеціальної навчально-виховної установи для дітей і підлітків до його виправлення, але на строк, що не перевищує 3 років. Умови перебування в цих установах неповнолітніх та порядок їх залишення визначаються законом.

План практичного заняття № 1

1. Обговорення проблемних (типових) ситуацій, що виникають у практиці дільничних офіцерів поліції, щодо особливостей кримінально-правової кваліфікації.

2. Вирішення ситуаційних завдань.

Ситуаційне завдання 1

Під час зустрічі Масловського і Звінського останній попросив Масловського знайти надійну людину, яка здатна виконати його завдання. Водночас він не вказав яке саме. На це прохання Масловський знайшов 54 Кардаша. Звінський пообіцявши добре «оплатити» завдання, попросив Кардаша вбити Бедрила. Він погодився і отримавши частину грошей, вбив Бедрила. Звінський був засуджений за організацію вбивства на замовлення, Масловський за пособництво у вбивстві на замовлення, а Кардаш за умисне вбивство на замовлення.

Чи правильно вирішив справу суд? Проведіть кримінальноправовий аналіз.

Ситуаційне завдання 2

Ольга, доглядаючи за Анною, яка була одинокою перестарілою особою, принесла їй їжу. Під час розмови Анна попросила Ольгу дати їй таблетку. Оскільки таблетки закінчились Ольга сказала, що їх потрібно купити. Знаючи, що Ольга вагітна і має на днях народжувати дитину, Анна почала її ображати, бажаючи щоб та не народила дитини або народила її мертвою і щоб сама померла при пологах. Такі образи Ольга вислуховувала від Анни систематично. Внаслідок останньої образи Ольга, не повною мірою контролюючи свої дії, схопила ніж, який лежав на столі, і нанесла ним удар шию Анні, в результаті чого наступила смерть Анни.

Проведіть кримінально-правовий аналіз діяння Ольги.

Ситуаційне завдання 3

П. одночасно зустрічалась з Н. та А. Останній дізнавшись про це, вирішив вбити Н. Для цього він передав заряджену бойовим патроном мисливську рушницю своєму товаришеві Б. і сказавши, що вона заряджена холостими патронами, попросив останнього вистрілити, з метою залякування, у Н. На питання Б., чому він сам не хоче того зробити, А. сказав, що в нього болить рука. Б., виконуючи прохання А., вистрілив з близької відстані у Н., який внаслідок отриманого поранення помер на місці події.

Кваліфікуйте діяння А. та Б. Проведіть кримінально-правовий аналіз.

Ситуаційне завдання 4

Неповнолітні З. та А. вночі у дворі будинку намагалися здійснити крадіжку ковпаків з коліс автомобіля Н., який перебував у своїй квартирі на другому поверсі будинку, і, почувши у дворі підозрілий шурхіт, двічі вистрілив з мисливської рушниці в напрямку З., наказавши йому підняти руки. Виконавши цю вимогу, той почав просити Н. не стріляти, оскільки він нічого не зробив. Але Н. ще двічі вистрелив у З., який стояв з піднятими руками, заподіявши йому тілесні ушкодження, небезпечні для життя в момент заподіяння.

Дайте кримінально-правову оцінку ситуації, що викладена в умові завдання.

Ситуаційне завдання 5

Подружжя І. О. окремо один від одного розпивали спиртні напої, внаслідок чого І. перебував у стані сп'яніння середнього, а О. — тяжкого ступеня. Увечері між ними виникла сварка з побутових причин, яка переросла в бійку. При цьому І. заподіяв О. синці м'яких тканин обличчя, крововиливи у склеру обох очей, забиті рани слизової оболонки губ, перелом кісток носа, синці обох плечей і передпліччя. Крім того, щоб потерпіла не втекла, він зірвав з неї одяг. О., рятуючись від побоїв, вибігла на балкон і намагаючись перелізти на сусідній балкон, зірвалася, впала на землю з висоти п'ятого поверху й в результаті падіння одержала відкриту черепно-мозкову травму, забиття мозку з крововиливами в його шлуночки й під оболонки. Від одержаних травм померла на місці події.

Дайте кримінально-правову оцінку ситуації, що викладена в умові завдання.

Ситуаційне завдання 6

Під час сварки А. наніс дружині удар кухонним ножом по нозі, що спричинило пошкодження головної артерії стегна. Від гострої кровотечі дружина померла.

Кваліфікуйте діяння Е. Проведіть кримінально-правовий аналіз.

Ситуаційне завдання 7

Керуючи власним автомобілем, Е. порушив правила дорожнього руху, внаслідок чого вчинив наїзд на Т., спричинивши їй середньої тяжкості тілесне ушкодження у вигляді закритої черепно-мозкової травми і забою грудного відділу хребта. Усвідомлюючи, що потерпіла перебуває у небезпечному для життя стані і позбавлена можливості вжити заходів до самозбереження, Е. тим не менш з місця події втік, залишивши Т. без допомоги.

План практичного заняття № 2

1. Обговорення проблемних (типових) ситуацій, що виникають у практиці дільничних офіцерів поліції, щодо особливостей кримінально-правової кваліфікації.

2. Вирішення ситуаційних завдань.

Ситуаційне завдання 1

С., водій автотранспортного підприємства, одержуючи на лікеро-горілчаному заводі продукцію, скористався відсутністю завідуючого складом і завантажив у машину на десять ящиків горілки більше, ніж мав отримати за документами. Ці надлишкові ящики були виявлені на контрольно-пропускному пункті заводу охоронцем Т. Він сказав С., що випустить його автомашину з території заводу лише за відповідну винагороду. С. дав Т. 1000 грн. і той дозволив йому їхати.

Кваліфікуйте діяння. Проведіть кримінально-правовий аналіз.

Ситуаційне завдання 2

Ш. підбурив К. та А. вчинити крадіжку з квартири П. При цьому К. та А. проникали до квартири через кватирку вікна та передавали речі Ш. Всього викрали майна на загальну суму 3 тис. 650 грн.. На час вчинення крадіжки К. виповнилось 14, а А. 13 років.

Кваліфікуйте діяння Ш., К., та А. Проведіть кримінально-правовий аналіз.

Ситуаційне завдання 3

М., перебуваючи в магазині, заволодів, як на його думку таємно, гаманцем І., в якому знаходились гроші в сумі 250 гривень, але був помічений продавцем, котрий зажадав від нього повернути жінці викрадене. Усвідомлюючи, що його дії помічено, М. викинув гаманець і намагався втекти з магазину, але був затриманий.

Дайте кримінально-правову оцінку ситуації, що викладена в умові завдання.

Ситуаційне завдання 4

Т. повертався напідпитку з роботи додому. Проходячи повз офіс ТзОВ «Весна», він побачив, що її сторож сів з незнайомим йому чоловіком у машину і вони кудись поїхали. Т вирішив скористатися цим і викрасти з каси підприємства наявні у ній гроші. Скільки грошей було у касі, він не знав, але мав намір забрати усі, які там виявляться. Т. проник у касу, відкрив наявними у нього інструментами сейф і забрав звідти усі гроші, що там лежали. Їх виявилось на суму 115 гривень.

Дайте кримінально-правову оцінку ситуації, що викладена в умові завдання.

Ситуаційне завдання 5

Неповнолітні А. та Б. ввечері вихідного дня вийшли гуляти на вулицю. А. поскаржився Б. на відсутність грошей та бажання придбати мобільний телефон. Б. відповів на це пропозицією відібрати необхідну суму в перехожих. Прихопивши з собою кухонний ніж, хлопці сховалися у під'їзді будинку. Дочекавшись перехожого, вони напали на нього та, погрожуючи ножом, запропонували віддати гроші й цінності. Грошей та цінностей в потерпілого не виявилось, і тому А. та Б. відпустили його.

Дайте кримінально-правову оцінку ситуації, що викладена в умові завдання.

Ситуаційне завдання 6

Г., озброєний незаконно придбаним пістолетом «ТТ», вступив у банду і у її складі вчинив напад на інкасатора. Під час цього нападу він пострілом з пістолета вбив інкасатора і разом з іншими членами банди заволодів його сумкою з грішми на суму, що становить особливо великий розмір.

Кваліфікуйте діяння Г. Проведіть кримінально-правовий аналіз.

Ситуаційне завдання 7

Р., перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, вчинив уночі у будинку свого тестя сварку, нецензурно лаявся, погрожував розпробою дружині, побив посуд, шибки у вікнах, а потім кочергою переламав тестеві руку у зап'ясті та кілька пальців на руці, від чого той лікувався 23 дні. Для того, щоб його приборкати мешканці села викликали дільничного офіцера поліції, який зажадав від Р. припинити дебош. Проте Р. із рук поліцейського, коли той намагався відібрати в нього кочергу. Р. вдарив кочергою поліцейського по руці, заподіявши легке тілесне ушкодження, що спричинило короточасний розлад здоров'я.

Кваліфікуйте діяння Р. Проведіть кримінально-правовий аналіз.

Ситуаційне завдання 8

В. з самого ранку пиячив у кафе «Ватра». О 12 год. дня він вийшов із кафе на вулицю і почав чіплятися до перехожих жінок. Коли В. схопив за руку О., яка в цей час проходила по вулиці з чоловіком, останній зробив йому зауваження, щоб той до них не чіплявся. У відповідь В. вийняв з кишені складаний ніж, розкрив його і вдарив чоловіка О. ручкою ножа. Після цього з допомогою перехожих був обеззброєний та затриманий.

Кваліфікуйте діяння В. Проведіть кримінально-правовий аналіз.

Ситуаційне завдання 9

Л. тримав заряджену рушницю у кімнаті на стіні. Одного разу його 11-річний син П. взяв рушницю і виніс її на вулицю. Під час гри він пострілом рушницю вбив свого товариша.

Кваліфікуйте діяння Л. та П. Проведіть кримінально-правовий аналіз.

ВИСНОВКИ

Таким чином, під кваліфікацією кримінальних правопорушень розуміють встановлення та юридичне закріплення точної відповідності між ознаками вчиненого діяння й ознаками складу кримінального правопорушення, передбаченого законом про кримінальну відповідальність (Кримінальним кодексом України). Кримінальний кодекс є основним нормативно-правовим актом, яким визначає юридичну підставу кримінально-правової кваліфікації. Водночас для з'ясування змісту тих або інших ознак складу кримінального правопорушення часто необхідно звертатися до інших нормативно правових актів, правових позицій Верховного суду.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

I. Нормативно-правові акти:

Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

II. Спеціальна література:

1. Алгоритм дій щодо кваліфікації правопорушень загальнокримінальної спрямованості : довідник / О. З. Мармура, О. Ф. Пасека, С. Я. Бурда, Т. М. Луцький. Львів, 2021. 216 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3966/1/%D0%90%D0%BB%D0%B3%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%BC%D0%94%D1%96%D0%B9.pdf>

2. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. 10-те вид., переробл. і допов. К.: ВД «Дакор», 2018. 1360 с.

3. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України: У 2 т. – Т.1 / За заг.ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, Є.В. Фесенка. 3-тє вид., перероб. та доп. К.: Алерта; КНТ; Центр учбової літератури. 2009. 964 с.

4. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: У 2 т. –Т.1 / За заг. Ред.. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, Є.В. Фесенка. 3-тє видання, перероб. та доп. К.: Алерта; КНТ; Центр учбової літератури. 2009. 964 с.

5. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України {текст}/О.І. Мотлях, Н.В. Малярчук, Ю.В. Корнєєв {та ін..} К.: «Центр учбової літератури», 2014. 696 с.

6. Навроцький В.О. Основи кримінально-правової кваліфікації: Навч. посібник. 2-ге вид. К.: Юрінком Інтер, 2009. 512 с.

III. Інформаційні ресурси:

1. Офіційний веб-сайт Президента України. URL: <http://www.president.gov.ua/>
2. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: www.rada.gov.ua
3. Урядовий портал. Єдиний веб-потал органів виконавчої влади. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/>
4. Офіційний веб-потал Міністерства внутрішніх справ України. URL: <http://www.mvs.gov.ua/>
5. Офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України. URL: <http://www.minjust.gov.ua/>
6. Офіційний веб-потал Міністерства освіти і науки України. URL: <http://www.mon.gov.ua/>
7. Національне агентство України з питань державної служби. URL: <http://nads.gov.ua/control/uk/index>
8. Інформаційно-пошукова правова система «Нормативні акти України (НАУ)». URL: <http://www.nau.ua/>
9. Вікіпедія Вільна енциклопедія. URL: <http://uk.wikipedia.org>
10. Електронна бібліотека Львівського державного університету внутрішніх справ. URL: <http://www.lvduvs.edu.ua>